

**LINGUA SARÀ STRUMENTO PREZIOSO QUANTO INDISPENSABILE IL NUOVO DIZIONARIO DELLA LINGUA CIMBRA**

# BIAVL BÖRTAR HATTA DI ZUNG VO LUSÉRN?

**L**a popolazione cimbra avrà tempo sino al 31 dicembre 2013 per prendere visione e proporre modifiche al nuovo vocabolario della lingua cimbra che sarà presentato entro la fine di gennaio 2014.

Schaung snaim, lüsnen da baiz stille boda audekhl ékhar, bisan, etzan un beldar, haltn untartuscht züntrest in hérzt in sèll lust zu dekhse untar, zo hóora da guat berme boda innundt di seal, zo lazzase zorgian in a bai-za boltkhnen; anvetze stian gesotzt vorá in ar komputer zu siachä börtar z'schraiba azpe biar! Sa, ombromm schraiba azpe biar, ber machmarz tiuan? Ombromm nimmemar di oang zo lesa, zo vorstiana dise sbarzten kössla bodase aubin un tanztan atz glass von komputer in disa alt zung? Beratz nèt destraz vor mi o le-san un schraim atz belesch; a zung bode khenn, bobar alle khennen, a zung bodaz iz khent gelirnt daz min-darste, hauz to tage, in vüchta djar schual... un in vüchzehk djar televisiion. I magat khön ke i tiuz ombromm 'z iz di zung bode hán geredet pitt moinar muatar, un pitt moin vatar, sa, ma i hánse hérta geredet un nia geschrifbet, njánka a zettale zo ge-denkhä baz i hán zo khooava afte bo-tege, hattzemar nia geschrifbet azpe biar moi muatar, un ja, 'z hattar ge-



vallt schraim moinar muatar... moin vatar mindar... Oh sichar, schraim az-pe biar iz, sidar a drai djar, moi arbat o, i hánz nèt vorgézzt ma hoint da att moi tischle iz nèt arbat, hoint iz eppaz ándarst, hoint pinne eppaz ándarst. Hoint hoare alle de seali bo-dam geredet da alt zung, i hóar ale di börtar vorgézzt von moin laüt; biavl börtar vorgézzt, bo soinsa gánt! Hoint süüche börtar azpe biar ombromm in di bëlt atz simm mildjardze laüt saibar lai a par hundartar zo tiu-naz un i pín ummadar von selln hun-dartar. Hoint bille soin ándarst, khum-madar tschines, ke da soin sei alum-

**Oltre cinquemila  
lessemi comporranno il  
nuovo vocabolario  
della lingua cimbra di  
Luserna. Un lungo  
lavoro sostenuto  
dall'Istituto Cimbro e  
dalla Regione TTAA**

ma a par mildjardze, niamat boda re-det ingles ke kisà biavl da soin, iz az-pe i hoint.

Ekko ombromm i bill ren un schraim azpe biar, nèt ombromm di profesör darstian balde khüde zérite börtar ge-muant vorgézzt sidar tausankh djar, nò nèt peng in sèll, un njánka ombromm z iz gest da uantzege zung bode hán geredet pitt moin eltar, nò i bill ren moi muatzarom ombromm ditza machtma hóarn a mentsch un nèt an nummar, ummadar von simm mildjardze nümmar boma auroatet di laut boda soin est dia bëlt! Ekko ombromm i, ma nèt lai i, z soindá ándre o bode nètt mage riávan pan nám, stea au in pon vodar nacht zu mer-chamar a bort ombromm i vörte-me zo vorgézzaz, oad lazzar khem-men in sint an velar, boda mórring uria muche dae earst vo alln auaszazzern. Ekko baldar bartet hám in di hent in naüge börtarlar vodar zimbar zung, vordar áhfeet zo vennada di velar, pensart biavl vert dar sait auzdarbekht padar nacht, nèt vor an beata odar vor a khinn boda gáult, ma vor a bort azpe biar! Döpo makar vennen alle di sachandar bodaz nèt pazzan ombromm azpe lusernar saitarz erändre di padrù vodar zung, nèt berda schraibet odar berda arbatet darmitt, ma ge-denkhaz alle saitar, saibar, padrù, nèt ummaz odar daz ándar.

(ang)

**LINGUA LE LINGUE STANNO DIVENTANDO METICCE, ANCHE LE PIÙ IMPORTANTI SI SENTONO ASSEDiate**

# DA TAÜTSCH ZUNG GEAT VORLIARANTESE?

A sòttaz haitmaz nonet nia gehatt ge-sek auz in Täitschlánt: plöaz artiklin alte djornéldar, a khutta servítze in televísióng un radio un a hauf diskus-siónen vo espérte un ándre interes-sárate; alz ditzza peng bas? Peng an grupplo schentziétt, boda an menta vor zboa bochan hatt gezoagel in earst rapòt über ba letz z geat dar taütschan zung in to vo hait. Pitt soinat arbat hánzna abegedekht ummara dan groätzar vorin von taütschan. Umbrómm, ánska átsa da taütsch zung iz no hérta ummara dan gröázastin vodar bëlt, pitt schiar hundart mildjü müatzzün-glar, sidar ejdard ettlano taütsche lamentárne, ke soi zung khint hérta emar un bair sichar gán untar fra bir-tsché zait, az geat vürzzen asó. Di zboa bichetegarstn vort dar sèllinen soinz di-se: vor earst sparíndra hérta mearar börtar vodar zung, un dena khemmen-da genützt hérta mearar fremmige bö-

tar (ánska aztada beratin börtar vodar zung sèlbar, boda di laüt magat nüt-zan). Ka, khennbarze nèt bair o disse vort? Ma ber hebaten empitet, ke auz in Täitschlánt soindá laüt, boden ma-chan di gelachegen pensiure über soi zung asó azpe biar ibar da unzár? Un azta se hebatn resóng zo vörtaze soi, biavl meuar möchabaraz vörtn biorändre, bobar hám soul un soul min-dar baz hundart mildjü laüt, boda ren azpe biar? Gesék ditzza, parírtz guat áschaunge, bazta iz áwärkhéint in disan rapòrt, un zo pensárdara drau, bazda da no magat awar khemmen, azta épárrummañz machat an sóttan rapòrt vor unzár zung. Vor in earst argomént di schentziétt soinze gelekk z'-zela börtar, un bazza hám gevungett darpái iz ándarst bazta vil laüt hebatn gegloabet: 'Z djar 1905 da taütsch zung hatt gehet 3,7 mildjü börtar. Hundart djar speatar hattzar gehatt 5,3 mildjü.

Un ándarst bia schöllatz soin? Di bëlt izzese vil gebeßst. Ma nützt mearar börtar in ta vo hau, umbrómm 'z soindá mearar dinkar, boda nütznan an nám, un ditzza is sichar bar vor us o. Di schentziétt hám parschni gevüntet, ke i kheardea biavl bôdrümz zérite alte börtar, fin azza nèt soin nem vor sachandar, boda soin spirati von lem von laüt. Habarnéł gesek eppa asó da us o? Z bort "dena" iz quase gespärift vor zen djar vortgedréhkt vor belesch "dopo", est hóarlmaz bidar in gereda vo alle djar. Vor in zboote argomént muchtma khön ke, asó az-pe mense wörtet da ku os von bëlesen börtar, boda vřezzan di lusérnar börtar, gelach vörtemase auz in Täitschlánt von inglésezeng börtar, boda vřezzan taütsche börtar. Est però hatt-ma gevungett, ke vil daz frémmegegen börtar soin biavl spirati, asó, azpe parírtz drö zu khemma vür da ka üs pit "do-

po" un "dena". Bichtegar no baz diza: di laüt machan hérta no naüge börtar nützante soi zung anvétze baz da fremmäge. Vor di Lüsérnar però iz vil destraz nützanz bëlesche börtar baz vor di taütschan zo naüge börtar, boda auvarsprin-gen von tiavarste hérta vo dar lusér-nar zung sèlbar un nèt auz von bele-san. No vor zan djar, ber hebat gebizzet bazzet a iz "tóalcamou"?

Azma machat vor da lusérnar zung o an rapòrt, asó azpe dar iz khenn ge-mächt vor da taütsch, khemmata fur-se awar eppaz ándarz? Furse maga-par venne epparummañz boda macht asó eppaz, ma hébabarzan ubarhaup mangl biar? Odar barnbar sa hoatar gemenna, bia 'z steada unzár geréda? Detzidart iar...

Armin Cont.



**ATTUALITÀ "MONDI INVISIBILI" IL MERCATINO DI PERGINE INCONTRA LE MINORANZE**

# PÈRSAN, 'Z IZ NÈTT LAI AN MERKÀ

Kristpöüm, glám, snurn, bar-men boi un sbartze garöffela, kröftela un dar snea boda op un sua heft bidar à bizar do valla, allz khüttaz ke bar soin ná zo giana zuar in Boinichtn. Tria, Arko, Kalnëtsch, Poazan, Slegie, soinz lai a drai von stattn tra alle di sellinen bodaa-se rüstn Pitt liacht, smekhan naüza un na guat un rüavan zuar laüt vor in gántz kristmá-nat Pitt soin boinichtnmer-kettla. In biane djar dise stattn, groaze un khummane, soin gest guat zo machase khennen in gántz Beleschlänt-pröprio vor ditzza. Zo khöda bia bichte da soin di mérkettla vo Boinichtn vor da gántz ekonomia, iz genumma soin di khumman zungen von Bel-schlänt un vodar Europa.

ziatget zuar anialgaz djar schiar simhundartausankh laüt. Sidar vair djar Pérson o hatt soi merkéttle vo boi-nichtn geströbet in di engen begela von stéttle, haur hánz-za gehoazat: "Perzenland - Il Villaggio delle Meraviglie". Azpe alle di ándarn djar Pérson bill nèt lai vorwohaan naüza un tian eppaz guatz. Vorvert hattma geredet über bia zo halta da kint di natur, bia ma möge lem ena zu schedega di earde. Vert anvetze hattma gëtt a hant in sèlln armen laüt boda hám gesek soine häusar abegemekket von teromét, in Emilia. Haur, Pérson schaegut zuar in mindarhain un in khumman zungen von Bel-schlänt un vodar Europa.

"Mondi Invisibili" iz di mani-gestatziong geputtet in mer-kéttle, boda bill machan khennem di mindarhain, di khum-man zungen, di tradizionieng un allz daz sèll boda di lendar un di state tuan zo untarstüz-zase un daz sèll hoda à gehet. Vorsoi di kumöndarhain, ke nètt hérta von mindar-hain khemmen darkhenn bröll; di Provintz vo Tria iz ummara von bintsche instituutziong europea boda soin gest guat zo macha a guata ledje vor soine mindarhain, Zimbarn, Bërsentoler un Ladi-nar. Ka Pérson, Pittar hilfe von soin Toalkmar, alle bochan a mindarhain machzte khennen pitt tentz, libadar, konta-rante stördjela un khochante

guat. Di mindarhain boda nemmen toal soin vürtzane: di Otschitá, di Franko - Pro-venzali, di Brigaschi, di ladi-nar, di Sudtirolar, di Karinzé, di Karnike, di Slovén di Friuli un natürlich di Zimbarn vo Lüsérn un von Simm Kamöndar. Di Zimbarn vo Lüsérn, Pittar hilfe von Kulturinstitut un von Dokumentationszen-trum, borth soin ka Pérson, zo machase khennen pezzar un z'ozaga allz daz sèll boda áge-at ünsara stördja, zung un kultur un daz sèll boda Lüsérn opfart vor di turistn, di sántza 7 un 14 un di sumta 8 un 15 vo ditzembre. In hütte bartnda soin di baibar vodar Spitzkhnöpplschual o.

Andrea Zotti

**Lüsérn 14 Ditzembre 2013 Kulturinstitut**

**Lusernar Boinichtn**

**Ore 10.00**

**Porte aperte**

**KHLUMMANE LUSTEGE TRITT**

**Ore 15.00**

**Incontro con la popolazione**